

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Данкевич В. Є., к.е.н.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання найважливіше завдання аграрного виробництва – забезпечення населення продовольством, адже чисельність населення планети з кожним роком зростає. Якщо перший мільярд людство пододало на початку ХХ ст., то перше десятиліття ХХІ ст. відзначене переверненням семимільярдного рубежу [4]. Лише за останні дванадцять років чисельність населення планети зросла більш ніж на один мільярд чоловік [1]. Ситуація із забезпеченням країн світу продовольчими продуктами вимагає більш раціонального використання земельних ресурсів, підвищення їх родючості. Це особливо актуально для держав, залежних від імпорту продукції сільськогосподарського виробництва. Значна частина країн вирішує дане питання за рахунок купівлі земель сільськогосподарського призначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденції розвитку земельних відносин у світовому масштабі відображені у працях багатьох вітчизняних економістів, серед яких варто виділити: В. Андрійчука, С. Голова, Т. Ліценюк, П. Онищенко, А. Попова, П. Саблука, В. Савчука, О. Шпичака, В. Юрчишина та ін. У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі приділено достатньо уваги купівлі-продажу сільськогосподарських угідь. Ґрунтовні дослідження здійснили у своїх працях: Л. Абалкін, Д. Богиня, В. Бодров, М. Вітковський, А. Гальчинський, В. Збарський, О. Крисальний, Ю. Лузан, І. Лукінов, В. Малес, Б. Панасюк, О. Онищенко та ін. Однак, незважаючи на значні наукові напрацювання, дане питання потребує доповнень з врахуванням глобалізаційних процесів, які суттєво впливають на світовий ринок купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення.

Метою статті є вивчення сучасних тенденцій купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення.

Об'єктом дослідження є світові тенденції на ринку сільськогосподарських земель.

Методологічною основою дослідження є системний метод пізнання закономірностей та тенденції світової купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення, а також низка загальнонаукових і специфічних методів, які у сукупності дають змогу детально дослідити перспективи формування ринку сільськогосподарських земель для ефективного розвитку аграрного сектора економіки. У процесі дослідження використовувалися такі методи: наукової абстракції – для формулювання теоретичних узагальнень і висновків; аналізу і синтезу – для вивчення характеру і причинно-наслідкових зв'язків, встановлення тенденцій розвитку явищ і процесів в аграрному секторі.

Результати досліджень. Серед країн, що активно займаються купівлею землі, виділяється Індія, держава, яка ще донедавна залишалася колонією. Індійські компанії уже володіють декількома мільйонами гектарів земель сільськогосподарського призначення, і на перспективу будуть притримуватись наміченого курсу. Причини такої активності - обмеженість земель для вирощування сільськогосподарської продукції. Таким чином, забезпечити у достатній кількості населення країни продовольством можна лише за рахунок залучення в обробіток нових земель (табл. 1). Індійське сільськогосподарське виробництво відрізняється низькою ефективністю, оскільки більша його частина товаровиробників – це невеликі сімейні господарства з перевагою гужового транспорту і великого числа посередників. Така система ведення виробництва є основною причиною того, що вирощена продукція псується фактично раніше, ніж її встигають доставити на ринок. Внаслідок цього щороку країна втрачає близько 6 млрд дол. США прибутку. Тому індійські компанії вивчають і скуповують африканські землі з метою можливого формування нової аграрної системи, основою якої стануть великотоварні господарства.

Таблиця 1

**Світові тенденції купівлі-продажу земель
сільськогосподарського призначення, 2013 р.**

Країна	Площі куплених земель, тис.га	Компанії, які купили найбільше землі
Індія	5 420, 2	“Tata Power” близько 2 млн га землі в Індонезії
Китай	5 354, 5	“Phou Mady” – більше 10 тис. га землі
США	4 136, 9	“Billiton” – 364 тис. га землі в Індонезії
Малайзія	3 397, 6	“Sime Darby Berhad” – понад 287 тис. га землі
Британія	3 008, 4	“NRG Chemicals” – майже 688 тис. га землі
Корея	2 696, 2	“Kara Limited” – 404,7 тис. га землі
Італія	2 614, 7	Італійський інвестор – майже 2 млн га землі
Ізраїль	2 388, 0	Ізраїльський інвестор – 2 млн га землі
ОАЕ	2 277, 8	“Al Ain National Wildlife” – 1,7 млн га землі
Саудівська Аравія	2 204, 1	“Eastern Renewable Fuels” – 2,7 млн га землі
Австралія	1 547, 6	“Billiton Limited” – 356 тис. га землі
Швеція	1 434, 7	“Global Solidarity Forest Fund” – 142 тис. га землі
Канада	1 329, 7	“Alberta Investment Management Corp” – 389 тис. га землі

Джерело: розраховано за даними [2].

Серед країн Близького Сходу, які беруть активну участь у розділі африканського земельного ринку, можна виділити: Саудівську Аравію, Об'єднані Арабські Емірати і Катар. В силу певного географічного розташування площі сільськогосподарських угідь у них зовсім незначні. Однак великі фінансові можливості сприяють вирішенню цієї проблеми за межами їх кордонів. Так у Саудівській Аравії купівля зарубіжних земель сільськогосподарського призначення є частиною державної програми. Крім того,

компаніям, які займаються купівлею земель сільськогосподарського призначення, надається державна підтримка [3].

Значною активністю в Азіатському регіоні виділяється Китай, який продовжує зміцнювати свої позиції в Африці у всіх напрямках. Подібна програма також знайшла підтримку офіційної влади, і це цілком зрозуміло. Справа в тому, що на території Китаю проживає близько 20 % всього населення нашої планети, у той час, як аграрних угідь, пристосованих для вирощування сільськогосподарської продукції всього 7 % [6]. Більше того, значна їх частина знаходиться у вкрай незадовільному стані внаслідок надмірного антропогенного впливу, і, як результат, не можуть давати достатню для потреб населення країни кількість продовольства. Саме тому політика купівлі за кордоном значних земельних масивів стала звичною. Тільки в Конго у власності КНР знаходиться близько 3 млн га земель, які були придбані для виробництва пальмового масла. З подібною метою були куплені і 2 млн га у Замбії. Для вирощування рису був придбаний майже 1 млн га землі у Мозамбіку і Танзанії [7].

Представники ООН з сільського господарства у 2012 р. подали доповідь щодо скуповування земель у найбільш бідніших країнах, у якій говориться, що подібна тенденція може викликати небезпечні наслідки – відсталі у розвитку країни не зможуть самостійно забезпечити продуктами харчування власне населення. Фахівці FAO відзначають, що за перше півріччя 2011 р. продано майже 25 млн га земель сільськогосподарського призначення, що за площею перевищують половину оброблюваних земель у Європі. У 2012 р. високорозвинені країни придбали або орендували ще близько 30 млн га земель сільськогосподарського призначення [5]. Приблизно на одній п'ятій земель, куплених або взятих в оренду, буде вирощуватися сировина для біопалива. На зазначені цілі, за даними американського Міжнародного інституту досліджень продовольчої політики, багаті країни витрачають щорічно 20–30 млрд дол. США. Через світовий дефіцит питної води, продовольства та енергії, як багаті країни, так і країни, що розвиваються, прагнуть отримати родючі землі бідніших сусідів за вигідною ціною.

Висновки. Важливою проблемою реформування аграрного сектора економіки у світі є формування такої моделі земельних відносин, яка відповідала б інтересам суспільства у забезпеченні продовольством, сприяла б відтворенню потенціалу сільських територій. Розвиток глобалізаційних процесів потребує обґрунтування нових підходів до організації використання сільськогосподарських угідь. Докорінна перебудова земельних відносин на селі, формування їх розвитку у відповідності зі світовими стандартами спонукає до створення адекватної системи форм власності, здатної гармонізувати інтереси суб'єктів господарювання та держави, забезпечити умови для нарощування виробництва продуктів харчування.

Землі сільськогосподарського призначення за кордоном в основному скуповують країни-імпортери продовольства з обмеженими земельними та водними ресурсами, але з великими фінансовими можливостями, такі як держави Перської затоки. Також земельні активи за кордоном бажають придбати країни з великою кількістю населення, які мають проблему продовольчої безпеки. Для цих цілей вони вибирають країни де можна придбати землю за низькими цінами та виробничими витратами. Такими країнами є: Ефіопія, Гані, Малі, Мадагаскар, Мозамбік, Судан і Танзанія. Небувала активність у сфері скуповування африканських земель, яка спостерігається в останні три роки, вже отримала назву нового етапу колонізації Чорного континенту. Подібна ситуація спостерігається і в інших країнах третього світу.

Використані джерела інформації

1. Економічна та соціальна географія світу Країни Африки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://geoknigi.com/book_view.php?id=218
2. Китай, Індія та США скуповують сільськогосподарські землі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/>

3. Новий земельний переділ в Африці: чого чекати? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wartime.org.ua/847-noviy-zemelniy-peredl-v-afric>
4. Світова продовольча проблема [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kimo.univ.kiev.ua/MEO/04.htm>
5. Статистичний щорічник ФАО “World Food and Agriculture 2012” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org/economic/ess/ess-publications/ess-yearbook/>
6. Britannica Online Encyclopedia / [Electronic resource]. – Available from: <http://www.britannica.com>.
7. FAOSTAT [Electronic resource]. – Available from: <http://faostat.fao.org/site>
8. International Monetary Fund / [Electronic resource]. – Available from: <http://www.imf.org/external/research/index.aspx>